

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Гриценко І. С. (*співголова оргкомітету*) – д. ю. н., професор;

Мельник Р. С. (*співголова оргкомітету*) – д. ю. н., професор;

Гревцова Р. Ю. (*співголова оргкомітету*) – к. ю. н., доцент;

Заярний О. А. – д. ю. н., доцент;

Баришніков М. Р. – адвокат;

Чехович Т. В. – к. ю. н., доцент;

Малишевський С. А. – магістр права;

Мельник А. А. (*відповідальний секретар*) – юрист;

Лозинська Н. В. – юрист.

Розвиток медичного права України в контексті євроінтеграційних та глобалізаційних процесів: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, м. Київ, 12 грудня 2018 року / ред. кол. Гревцова Р. Ю., Гриценко І. С., Мельник Р. С. та ін. К.: Видавничий дім «Гельветика», 2018. 124 с.

ISBN 978-966-916-697-5

У збірник вміщено Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Розвиток медичного права України в контексті євроінтеграційних та глобалізаційних процесів», яка відбулася в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка 12 грудня 2018 року.

Відповідальність за зміст публікацій, точність наведених фактів, інших відомостей покладено на авторів.

УДК 34:61(477)(063)

**ПРАВОСВІДОМІСТЬ ЯК ОСНОВА
ПРАВОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ПРОВІЗОРА ТА ЛІКАРЯ**

Краснов В. В.

*доктор медичних наук, кандидат педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки, психології,
медичного та фармацевтичного права
Національної медичної академії післядипломної освіти
імені П. Л. Шупика*

Юрковська Л. Г.

*старший викладач кафедри педагогіки, психології,
медичного та фармацевтичного права
Національної медичної академії післядипломної освіти
імені П. Л. Шупика
м. Київ, Україна*

Сучасні напрямки реформування вітчизняної сфери охорони здоров'я з метою їх належного практичного впровадження вимагають відповідної підготовки і перепідготовки фармацевтичних та медичних працівників у напрямку формування та розвитку їх ключових правових компетентностей, зокрема, з роботи в оновленому законодавчому полі.

Аналіз наукових джерел свідчить, що протягом останніх десятиліть різним аспектам розвитку медичного та фармацевтичного права приділяють увагу вчені-правознавці: Н.Б. Болотіна, Л.М. Дешко, А.О. Галай, В.О. Галай, Р.Ю. Гревцова, Д.О. Єрмоленко, В.В. Лазоришинець, Р.А. Майданик, В.М. Пальченкова, С.Г. Стеценко, В.Ю. Стеценко, І.Я. Сенюта, О.В. Солдатенко, Л.Г. Удовика та інші. Проблеми формування загальногуманітарних, у тому числі правових, компетентностей фармацевтичних та медичних працівників піднімають у своїх роботах І.М. Алексеєва, О.М. Вернер, Н.О. Ветютнева, Н.Г. Гойда, Ю.М. Григоруку, Л.Л. Давтян, В.В. Краснов, Т.М. Краснянська, В.М. Михальчук, О.Є. Січкорізі та інші. Проте дотепер недостатньо дослідженими залишаються концептуальні основи моделі правових компетентностей фармацевтичних та медичних працівників в умовах реформи вітчизняної сфери охорони здоров'я та в контексті сучасних євроінтеграційних та глобалізаційних процесів.

Виходячи з викладеного, метою даної роботи є характеристика правосвідомості як концептуальної основи моделі правових компетентностей фармацевтичних та медичних працівників в умовах реформи вітчизняної сфери охорони здоров'я та в контексті сучасних євроінтеграційних та глобалізаційних процесів.

Поняття «правосвідомість» є досить багатозначним та залежить від того, який підхід до праворозуміння покладено в основу філософсько-правового чи наукового пошуку того чи іншого дослідника (мислителя), а саме: юснатуралістичний, позитивістський (легістський), соціологічний, психологічний, інтегративний тощо.

У філософській і юридичній літературі існує ціла низка досить різноманітних визначень щодо сутності та змісту правосвідомості.

На наш погляд, сучасне визначення правової свідомості, яке здебільшого враховує останні здобутки як вітчизняної філософії права, так і теорії права, пропонує Н. Волковицька, яка вказує, що правова свідомість – це один із найважливіших елементів правової системи зі своєю складною і багаторівневою структурою, що являє суб'єктивне, нормативно значуще відображення правової дійсності у вигляді правових і юридично значущих знань, оцінок та установок раціонального та емоційно-вольового характеру, що відбивають ретроспективне, сучасне і перспективне сприйняття права, яке є об'єктивною частиною реального правового життя і правового регулювання [1, с. 33].

За своїм змістом правосвідомість є складним системним правовим явищем. Компоненти, що утворюють її (ідеї, теорії, концепції, почуття, емоції, настрої, настанови тощо), структурно об'єднуються у дві відносно автономні компоненти – правову психологію і правову ідеологію [2, с. 534].

Правова психологія – це сукупність настроїв, почуттів, емоцій, переживань із приводу права, окремих правових явищ. Так, проявами правової психології будуть відчуття справедливості, повага до прав і свобод людини, байдужість до беззаконня або страх перед відповідальністю, емоційна реакція (у вигляді оплесків, викриків і т. ін.) присутніх у залі судових засідань на певне рішення судді, тобто емоційне ставлення до права. У цілому це стихійна, несистематизована і найпоширеніша форма усвідомлення права, яка тією чи іншою мірою притаманна всім суб'єктам і може виникнути з приводу будь-якого правового явища [2, с. 535].

Помилково було б оцінювати цю складову частину правової свідомості як щось другорядне. Ігнорування правової психології як населення, так і окремих професійних груп, окремих осіб у процесі формування і проведення державної правової політики може призвести до суттєвої протидії (пасивної чи активної) здійсненню тієї чи іншої реформи [2, с. 535]. Наприклад, недостатні заходи з роз'яснення та обґрунтування окремих напрямків медичної реформи призводять сьогодні до численних непорозумінь у практиці її реалізації, затягування реформи та окремих протестних акцій [5].

Правова ідеологія – це сукупність ідей, принципів, теорій, концепцій, які в систематизованій формі відображають і оцінюють правову дійсність. Для правової ідеології характерне цілеспрямоване наукове, в тому числі філософське, осмислення права не на рівні його окремих проявів, а як цілісного явища, що має власну цінність. Прикладом правової ідеології є вчення природно-правової, позитивістської, класової та інших теорій права. Частиною цієї ідеології становлять сучасні наукові погляди на право [2, с. 535].

Прикладом прояву у сфері охорони здоров'я правової ідеології лібералізму та демократії є сучасні напрямки медичної реформи, які передбачають диверсифікацію джерел фінансування медичної галузі, впровадження принципу «гроші за пацієнтом», упровадження договірних засад у взаємодію між лікарем і пацієнтом (у тому числі за рахунок страхової медицини тощо), перетворення закладів охорони здоров'я з бюджетних установ у некомерційні підприємства. Вказані ідеї прослідковуються, наприклад, у Законі України від 6 квітня 2017 року № 2002-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства з питань діяльності закладів охорони здоров'я» [3].

Правова психологія і правова ідеологія не можуть існувати одна без одної, оскільки вони тісно взаємодіють. Правові теорії, концепції, ідеї суттєво впливають на правову психологію окремого індивіда, соціальних груп індивідів і суспільства в ці-

лону. Від співвідношення психологічної та ідеологічної складових у свідомості особи залежить зрештою її здатність керувати своїми емоціями та настроями, діяти всупереч ним. У свою чергу, від правової психології залежить сприйняття особою тієї чи іншої державно-правової теорії, концепції, доктрини [2, с. 536].

Організуючи правову підготовку фармацевтичних та медичних працівників на додипломному та післядипломному рівнях, а також у межах системи безперервного професійного розвитку лікарів, оновлені правові засади якої передбачені в новому Положенні, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України в березні 2018 року [4], слід враховувати як ідеологічну, так і психологічну складові правосвідомості працівників сфери охорони здоров'я.

Завдання з формування та розвитку правових компетентностей провізорів та лікарів полягають саме в організації ефективного педагогічного впливу на їх правосвідомість із метою якісного перетворення як правової ідеології, так і правової психології.

Таким чином, під час розробки моделі правових компетентностей працівників сфери охорони здоров'я в якості концептуальної основи слід виходити з уявлень про сутність, будову та змістовне наповнення правосвідомості, враховувати, що якісно сформована та розвинута правова психологія та правова ідеологія провізорів та лікарів є найкращим запобіжником скоєння вказаними фахівцями професійних правопорушень, а також чи не єдиною надійною запорукою забезпечення законності та правопорядку у сфері охорони здоров'я як на сучасному етапі її реформування, так і у віддалених стратегічних перспективах її розвитку.

Література:

1. Волковицька Н. Поняття правової свідомості та її структури: теоретичні і методологічні проблеми дослідження. *Юридична Україна*. 2010. № 2. С. 28–34.
2. Загальна теорія держави і права: [підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів] / М.В. Цвік, О.В. Петришин, Л.В. Авраменко та ін.; за ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М.В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О.В. Петришина. Харків: Право, 2009. 584 с.
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення законодавства з питань діяльності закладів охорони здоров'я: Закон України від 6 квітня 2017 року № 2002-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 21. Ст. 245. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2002-19>.
4. Про затвердження Положення про систему безперервного професійного розвитку фахівців у сфері охорони здоров'я: постанова Кабінету Міністрів України від 28 березня 2018 р. № 302. *Офіційний вісник України*. 2018. № 36. Ст. 1264. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/302-2018-%D0%BF>.
5. Чому протестують лікарі? URL: <https://www.youtube.com/watch?v=uKYWBGxhzH4>.